

Nr 126.

Av herr **Mölin** i Dombäcksmark, *angående uttagande på frivillighetens väg av viss del av de värnpliktiga för utförande av allmängagneliga arbeten.*

I en artikel i Aftonbladet av den 15 januari detta år har kaptenen Ernst Liljedahl tagit till orda för, att en viss procent värnpliktiga borde på frivillighetens väg uttagas som kulturtrupp för att i finnmarken i Norrbotten fullgöra sin värnplikt med odlings- och vägarbete. Artikeln i fråga, som bifogas såsom bilaga, talar för sig själv och vidare kommentarer torde vara överflödiga.

Utan tvivel skall förslaget vara ägnat att väcka allmän anslutning och framför allt i Norrland, där tanken på att använda värnpliktiga till nyttigt arbete sannerligen ej är ny.

Därest man dock vill vinna det med förslaget avses, torde det vara nödvändigt, att kulturtruppkontingenterna ledas av kunniga fortifikations-officerare eventuellt med biträde av civila fackmän och att ett väl avpassat ackordssystem införes, så att männen i ledet erhålla visst pris för varje enhet utfört arbete av olika slag.

Kulturtrupper behövas framförallt i de norrbottniska finnbygderna, men deras tillvaro torde även fordras över hela landet för utförande av väg-, diknings-, odlings-, skogsvårds- och andra arbeten, vars utförande tarvas inom olika landsändar.

Ett fullständigt avskrivande av militärväsendet inom vårt land, vare sig vi komma att stanna inom eller utom nationernas förbund, är otänkbart. Särdeles visst är att Sverige inom nationernas förbund rent av kommer att bli ålagt att upprätthålla militärväsendet i viss omfattning. Under sådana förhållanden torde det finnas starka skäl, som tala för att vårt militärväsende så ordnas, att kultur och produktion därav också kan draga någon nytta. Början härtill bör kunna ske även under *nuvarande* militära organisation och automatiskt låta sig inpassas uti *blivande* organisationsformer.

Några riktlinjer för lösningen av sakens ekonomiska sida torde böra angivas. Anslag av allmänna medel med eller utan återbetalningsskyldighet utgå för närvarande till mångahanda ändamål, bl. a. för väg-, diknings-, odlings-, skogsvårds- och andra produktiva ändamål. På många håll inom vårt land saknas tillräckligt med arbetskraft för att utföra företagen, särskilt i nordliga Sverige. Till sådana företags utförande kunde kulturtrupperna lämpligen användas. Då trupperna i fråga liksom de å lägren exercerande givetvis skola hava fri kost och beklädnad av kronan och därjämte dagavlöning, torde den summa, som kräves för arbetslustens uppmuntrande bland männen i ledet icke böra behöva tilltagas så stor, i varje fall icke mera än på sin höjd hälften av vad företaget beräknats kosta. För disponibla medel kunde man genom dylik anordning få minst dubbelt så mycket produktivt arbete utfört som under vanliga förhållanden.

Vilka arbeten, som kulturtrupperna skola utföra, bör bestämmas av Kungl. Maj:t efter infordrade yttranden av exempelvis respektive länsstyrelser, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, lantbruksstyrelsen och domänstyrelsen, och böra vederbörande verk och inrättningar givetvis före avgivandet av sina förslag ha hört sina underordnade. Särskilt böra länsstyrelserna sätta även allmänheten i tillfälle att framställa förslag. Sedan till Kungl. Maj:t inkommit infordrade yttranden och förslag, uppgöres — efter vederbörlig sovring — plan för arbetena, varvid jämväl fastställas de anslagsbelopp, som för varje i planen ingående arbetsföretag böra utgå till trupperna såsom ackordsersättning. I den mån enskilda eller menigheter enligt fastställda planer skola deltaga i utgifter för företag, som utföras av kulturtrupper, bör Kungl. Maj:t i varje särskilt fall bestämma bidragens storlek och så rättvis fördelning som möjligt fastställas mellan enskildas och menigheters bidrag, å ena sidan, och det allmännas bidrag, å andra sidan, varvid naturligtvis hänsyn bör tagas till de förras ekonomiska bärkraft.

Några exempel må givas:

1) En ödebygdsväg i Norrbotten skall byggas av kulturtrupp. Då staten här har att ensamt betala arbetet, bestämmes exempelvis att ett belopp motsvarande hälften av fastställt kostnadsförslag för företaget betalas.

2) En landsväg skall byggas. Med hänsyn till vederbörande väghållningsskyldiges skattebördor bestämmes, att väghållningsskyldiges bidrag nedsättes till hälften av vad eljest bort utgå och att staten av allmänna väganslaget betalar hälften av den staten ålöpande andelen i företaget.

3) Samma exempel med den skillnaden att vederbörande väghållningsskyldige anses ha råd att bära *hela* tungan av sin andel i företaget. Staten bidrager med det skäliga mindre belopp, som anses tarvas för företagets utförande av kulturtrupp.

4) En större utdikning av frostförande marker i Norrland skall verkställas. De enskilda, i företaget intresserade betala sin andel. Medel av norrländska avdikningsanslaget behöva ej tagas i anspråk i vidare mån än som kan anses skäligt, med hänsyn till de enskildas förmåga att lämna sin tribut till företaget.

5) I fråga om kalmarkens försättande i skogsproduktivt skick träffas överenskommelse med markägarna om den ersättning, som för företaget bör utgå av markägarna och det allmänna.

6) Telegrafverket, som sedan flera år tillbaka hämmats i sin utveckling på grund av bristande anslag från riksdagen, kunde använda kulturtrupper att uppsätta de telefonstolpar, som nu i stor utsträckning sedan flera år ligga och fördärras utefter landsbygdens vägar. Stolparna kunde bli uppsatta och telegrafverkets kostnader minskas till hälften, tack vare kulturtrupperna.

Exemplen kunde utökas, men de nu givna torde lämna en någorlunda nöjaktig bild på huru saken kan och bör ordnas.

Arbeten kunna tänkas, för vilkas utförande statsanslag ej stå till buds, till exempel vissa för kulturens bibehållande och utveckling i vissa delar av vårt land högst nödvändiga arbeten med odlingar, byggnader och åtgärder för hygieniska, kulturella och vetenskapliga ändamål. För möjliggörande av att även sådana arbeten må kunna utföras av kulturtrupp har i särskild motion äskats medel, 100,000 kr. å tilläggsstaten för år 1920 och 100,000 kr. å staten för år 1921.

Den föreslagna anordningen med s. k. kulturtruppskontingenter lär ej kunna åstadkommas med mindre nödiga ändringar göras i gällande värnpliktslag.

På grund av det anförda hemställas i denna motion,

att riksdagen på vederbörande utskotts förslag måtte besluta sådana ändringar i värnpliktslagen, att viss procent av värnpliktiga på frivillighetens väg kunna uttagas såsom s. k. kulturtrupper för att inom landet verkställa väg-, diknings-, odlings-, skogsvårds- och andra allmängagneliga arbeten, eventuellt i berörda syfte avlåta skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning och förslag, i sistnämnda fall hemställa,

att Kungl. Maj:t ville gå i författning om sådana åtgärder på administrativ väg att de i motionen angivna syftena må kunna nås redan under innevarande år.

Stockholm den 19 januari 1920.

Emil Molin,
Dombäcksmark.

Bilaga.

Artikel i Aftonbladet den 15 jan. 1920.

Svenskheten i våra nordliga bygder.

Mer än en gång har man i Finland låtit förstå, att bakom Ålandsfrågan står ur finsk synpunkt en ersättningsfråga, som på det mest intima sätt berör den svenska riksenheten. Man kräver, därest Åland skall avstås åt Sverige, vederlag i ett överlåtande av det nordligaste Sverige åt Finland. Det finns 25,000 svenskar på Åland och 25,000 finnar i vår finnmark. Alltså kan det bytas jämnt!

Men till ett jämnt byte hör att Finland accepterar en rättfärdig moral och går med på *befolkningens omröstningsrätt*. I så fall behöva vi ej befara, att våra finstalande svenskar nu skola rösta för en införlivning av deras hembygd med republiken Finland. Men framtiden erkänner ingen säkerhetssömn i politiken. Vi ha att vakna upp sent omsider inför vårt eget svensk-finska problem.

Sedan jag förra gången i dessa spalter berörde denna fråga i en artikel »Efter Åland», har jag erhållit en del meddelanden från våra nordligaste trakter, pekande i samma riktning som den jag angav i nämnda uppsats, men delvis av ny och mycket intresseväckande art. Mina egna iakttagelser grunda sig på nio resor längs 30 mil av Sveriges norra gräns — intresserade hänvisas till min skildring i häft. 3 och 4 av »Läsning för svenska folket» 1919 — och en resa ytterligare tio mil norrut till Karesuando. Sedan jag sommaren 1918 lämnade våra finnmarkstrakter ha dock nya rön samlats, vilka jag nu skall beröra enligt vederhäftiga meddelanden direkt från dessa trakter.

Av allt att döma artar sig Sveriges finnmark till att bli något vida mer än en gigantisk ödemark. Redan nu äro byarna många däruppe, ehuru jag en gång hade att färdas sex mil mellan de två närmaste människoboningarna på ödevidderna sydväst om Karesuando. I mellersta Tornedalen synes man stå inför en stor utveckling. Så har en geolog med biträden under över ett års arbete inom den vidsträckt Pajala socken påträffat betydelsefulla järnmalmfält. Omkring 200 inmutningar äro gjorda. Det gäller särskilt ett stort malmfält, för vilket de förra markägarna erhållit 200,000 kr. av ett malmbolag. Under sommaren 1919 var det ett ganska allmänt sökande i de vida skogarna med gruvkompass efter järnmalm. »Skogar och vattenfall — skriver den gamle insiktsfulle brukspatron Sohlberg på Kengis, Sveriges nordligaste herregård — ha här funnits förut, nu ha vi fått rika, kanske outtömliga malmfält i närheten av vattenfallen, det vore en skandal för de styrande i Svea land, om vi nu icke finge hit järnväg».

Kengis har elva mil till närmaste järnvägsstation (Över-Torneå), och alla, som känna till trakterna däruppe, måste instämma i den 75-årige, alltjämt dådkraftige brukspatronens ord. »Här skulle — skriver han vidare i ett intressant brev till mig — med järnvägen uppstå storartad industriell verksamhet och städer byggas lika stora som Linköping, d. v. s. lika folkrika, och järnväg hoppas man på nu.»

Det är ingen illusion och intet skämt herr Söhlberg här rör sig med. Han är en praktisk man och vet vad han säger. Tornedalen är vår fruktbaraste floddal och anses kunna föda en miljon människor, när myrarna en gång bli utdikade och vägar draga mellan byarna. Även Muonio älvdal har stora odlingsmöjligheter, men den svenska staten har så grundligt missvårdat dessa trakter, att den tillåtit gränsdalens landsväg på finska sidan löpa ända till *tio mil* förbi den å svenska stranden. Så oerhört ligga vi efter i konkurrensen. Det är ej möjligt att hålla invasionen av finska intressen tillbaka under dessa ogynnsamma förhållanden. Ty där uppe är det landsvägarna som bära fram folkets liv. Finskan utbreder sig lättast där den icke har svenska kommunikationer emot sig. Barnen få visserligen lära sig svenska i skolan, men efter slutad skolgång befinna de sig alltjämt i sin finstalande miljö och glömma snart sitt svenska språk. Släktforskning, bedriven av bland andra landsfiskal Vaara i Karesuando, har tydligt visat, att i vår finnmärk finnas flera gamla *svenska* släkter, som totalt glömt sitt modersmål och endast tala finska.

Det är i denna miljö man vill verka genom finsk agitation för vår finnmärks införlivning med Finland. Ännu säger vår befolkning absolut *nej*. Men det kan komma andra tider, om vi fortsätta med att styvmoderligt behandla den kulturpost vi faktiskt äga där uppe för svensk anda, hur än språkförhållandena snedvridits. Och är man ej skyldig trohet i gengäld mot trohet?

I min förra artikel av den 7 okt. 1919 framkastade jag det förslaget, att, när nu i maj en ny årsklass värnpliktiga inkallas till fyra månaders sommartjänstgöring, en viss procent borde på frivillighetens väg uttagas som *kulturtrupp* för att i finnmärken fullgöra sin värnplikt med odlings- och vägarbete. Främst gäller det nu att skyndsamt genomdraga dessa trakter med ett system av rikt utgrenade vägar, från vilka sedan odlingsarbetet kan igångsättas eller fullföljas. En odling går endast långsamt framåt och behöver många förutsättningar, men en väg sträcker sig så snabbt, om blott tillräcklig arbetsstyrka finnes. För närvarande är det i finnmärken genom stort prisfall å tjärbränningsprodukter rätt gott om arbetskraft, så att den länge väntade landsvägen mellan Kihlangi och Muonionalusta äntligen kunnat påbörjas med 200 man i arbete. Men det är en droppe i havet. Vägbehovet är oerhört stort längst i norr, och här skulle en stor värnpliktig arbetstrupp bli en god och billig hjälp vid avbetalandet av Svea rikets skuld till ödemärksbarnen i norr.

Jag ser för närvarande intet bättre sätt att *försvara vår norra gräns* än genom det förslag jag här framlagt, och svenska byråkrater böra hålla sig borta från polemik i ärendet, ty nu gäller det *saklig politik*. Blott en sådan har allvar med sig. Låt intresserade officerare, som känna folk och trakt däruppe, få duktiga pojkar med sig dit upp och ordna allt i samverkan med länsstyrelsen i Norrbotten, så blir under sommaren 1920 en kulturbragd utförd inom Sveriges finnmärk av den största betydelse för bevarandet av svensk jord i svensk ägo.

Ernst Liljedahl.

